

УДК 351.851:378.1

В.Г. Алькема
доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри управлінських технологій
Університет економіки та права «КРОК»

О.О. Кучмеев
магістрант з управління навчальним закладом
Університет економіки та права «КРОК»

Аналіз ефективності діяльності кафедри вищого навчального закладу

У статті здійснено аналіз теоретичних, методичних та науково-практичних аспектів діяльності кафедри вищого навчального закладу. Проведено дослідження ефективності діяльності кафедри фінансів та банківської справи Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Розроблено алгоритм удосконалення процесів забезпечення ефективності діяльності кафедри вищого навчального закладу з підготовки фахівців різних ступенів.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, кафедра, управління кафедрою, ефективність, ефективність діяльності кафедри, оцінювання ефективності діяльності кафедри, аналіз ефективності діяльності кафедри.

В.Г. Алькема
доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедрой управленческих технологий,
Университет экономики и права «КРОК»

О.О. Кучмеев
магистрант по управлению учебным заведением
Университет экономики и права «КРОК»

Анализ эффективности деятельности кафедры высшего учебного заведения

В статье осуществлен анализ теоретических, методических и научно-практических аспектов деятельности кафедры высшего учебного заведения. Проведено исследование эффективности деятельности кафедры финансов и банковского дела Открытого международного университета развития человека «Украина». Разработан алгоритм усовершенствования процессов обеспечения эффективности деятельности кафедры высшего учебного заведения по подготовке специалистов различных степеней.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, кафедра, управление кафедрой, эффективность, эффективность деятельности кафедры, оценка эффективности деятельности кафедры, анализ эффективности деятельности кафедры.

V.H. Alkema
*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Managerial Technologies Department
“KROK” University*

O.O. Kuchmieiev
*Master Degree Student in Educational
Institution Management
“KROK” University*

Analysis of the activity efficiency of the department of higher educational institution

The article analyzes the theoretical, methodological and scientific aspects of the activity of the department of higher educational institution. The study of the efficiency of the Department of Finance and Banking of the Open International University of Human Development “Ukraine” was conducted. The algorithm that improves the processes of ensuring the efficiency of the department of higher educational institution for training of specialists of different levels.

Key words: *higher educational institution, department, administration of department, efficiency, department efficiency, evaluating the efficiency of the department activity, analysis of department performance.*

Постановка проблеми

Підвищення громадянами України вимог до якості освіти, пов'язаних з інтеграцією України у Європейське співтовариство та включення закордонних вищих навчальних закладів (ВНЗ) у конкуренцію на вітчизняному ринку освітніх послуг, вимагає зміни підходів до організації роботи кафедри ВНЗ як його базового структурного підрозділу. Враховуючи сучасні виклики зовнішнього суспільного та освітнього середовища, невідкладним є вироблення нової стратегії розвитку випускової кафедри, яка з огляду на сучасні реалії, надавала б відповідь на запитання: що кафедра повинна робити в теперішньому, щоб досягти бажаних результатів у майбутньому? При цьому, кафедра сучасного вітчизняного ВНЗ вступила в період не лише нових умов функціонування, але й нових нормативно-правових вимог. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність проведення дослідження ефективності діяльності кафедри як основного функціонального підрозділу ВНЗ у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналізуючи наукові дослідження за цією тематикою слід зазначити, що останніми роками науковцями здійснюються активні пошуки засобів модернізації системи діяльності кафедри ВНЗ. Так, питання формування науково-педагогічного складу випускних кафедр досліджував В. Алькема [1], управління діяльністю кафедри з розвитку інноваційних процесів в системі освіти розглядала Я. Горшеніна [2], комп'ютерна підтримка педагогічної діяльності кафедри аналізувалася у роботі Д. Іус [2]; особливості управління діяльністю кафедри розглядалися у роботі С. Резніка [3]; управління діяльністю кафедри в напрямку розвитку інноваційних процесів в системі додаткової професійної освіти вивчала Н. Савіна [4]; систему оцінки діяльності кафедр університету досліджував В. Ковальов [5]; критерії ефективності діяльності випускової університетської кафедри розробляла О. Смагіна [6]; інформаційно-педагогічну модель діяльності кафедри вивчала

Д. Тевс [7]. Серед зарубіжних науковців, які досліджували питання управління кафедрою, можна назвати Д. Садлака [8]; С. Веста [9], Е. Венгера [10] та інших. Віддаючи належне авторам цих досліджень варто зауважити, що аспекти ефективності діяльності кафедри в умовах модернізації змісту її діяльності не отримали належного висвітлення. Проведений аналіз наукових робіт показав, що кафедра ВНЗ ще не стала предметом детального вивчення, в наявних дослідженнях вивчаються та обґрунтовуються шляхи вдосконалення лише окремих аспектів діяльності кафедри. Питання оцінки ефективності діяльності кафедри не отримало належного місця в сучасних дослідженнях.

Невирішена раніше частина загальної проблеми

Ефективність діяльності кафедри, підвищується за умов використання у практичній діяльності ВНЗ України прикладів успішної практики апробованих та впроваджених у провідних закордонних та національних освітніх інституціях. На підставі їх імплементації з'являється можливість здійснювати розробку такої стратегії забезпечення ефективності кафедри, яка буде забезпечувати ефективність та результативність її діяльності в контексті суттєвої зміни її зовнішнього середовища, а також умов її функціонування. Практика свідчить про переваги використання функціонального і системного підходів задля забезпечення належної ефективності діяльності кафедри. При цьому, слід здійснювати поєднання цілеспрямованого педагогічного управління і співробітництва науково-педагогічних працівників та керівника кафедри, що спрямовані на досягнення високої ефективності її діяльності. Тому, в цьому дослідженні акцент здійснено на аналізі чинників, що безпосередньо впливають на ефективність діяльності кафедри та формування алгоритму підвищення ефективності її діяльності.

Мета дослідження полягала в проведенні аналізу ефективності діяльності кафедри ВНЗ та розробленні алгоритму підвищення ефективності її діяльності.

Виклад основного матеріалу

На першому етапі дослідження було проаналізовано чинні нормативні документи, що регламентують діяльність вищих навчальних закладів взагалі та кафедр зокрема [11; 12; 13-22], а також фахові публікації, присвячені пошуку шляхів вдосконалення діяльності кафедри [2-4; 7; 23-27]. У типовому положенні про кафедру подається таке визначення: «кафедра – основний навчально-науковий підрозділ, що здійснює навчальну, методичну і науково-дослідну роботу з однієї або декількох споріднених дисциплін, виховну роботу серед студентів, а також підготовку науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації фахівців» [11]. Визначення поняття «кафедра» було досліджено в роботах Я. Горшеніної, С. Резніка, Н. Савіної, О. Смагіної Д. Тевс [2-4; 6-7]. У таблиці в узагальненому вигляді виділені основні елементи визначення поняття «кафедра» та виділено її функції. Визначення кафедри, як об'єднання викладачів навчальних дисциплін, що пропонує український педагогічний енциклопедичний словник [28] та С. Резнік [3], не відображає сутності процесу діяльності тому, що до складу кафедри, окрім професорсько-викладацького складу, входить навчально-допоміжний персонал. Інші дослідники, що розглядали поняття кафедра, а саме: Я. Горшеніна, С. Резнік, Н. Савіна, О. Смагіна. Д. Тевс [2-4; 6-7], стверджують, що «кафедра – це навчально-науковий структурний підрозділ».

Серед основних елементів визначення цього поняття майже всі дослідники, окрім С. Резніка та Н. Савіної [3-4], виділяють такі функціональні елементи, як: здійснення навчальної роботи, методичної роботи, науково-дослідної робо-

ти, виховної роботи серед студентів, підготовку науково-педагогічних кадрів та підвищення кваліфікації фахівців. Разом із тим С. Резнік [3], погоджується, що кафедра є структурною одиницею факультету, що здійснює навчальну, методичну та науково-дослідну діяльність, бере участь у перепідготовці та підвищенні кваліфікації працівників інших підприємств, проте він не виділяє ці напрями діяльності у визначенні. Так само і Н. Савіна [4], визначає кафедру як навчально-науковий структурний підрозділ, а інші елементи цього поняття визначає як види діяльності.

Таблиця

Складові елементи визначення поняття «кафедра»

Елементи визначення поняття	Український педагогічний енциклопедичний словник	С. Резнік	Положення про кафедру ВНЗ	Закон України «Про вищу освіту»	Д. Тевс	Я. Горшеніна	Н. Савіна	О. Смагіна
...об'єднання викладачів...	+	+						
...навчально-науковий структурний підрозділ ВНЗ...			+	+	+	+	+	+
...що здійснює навчальну роботу...			+	+	+	+		+
...що здійснює методичну роботу...			+	+	+	+		+
...що здійснює науково-дослідну роботу...			+	+	+	+		+
...що здійснює виховну роботу серед студентів...			+		+	+		+
...що здійснює підготовку науково-педагогічних кадрів...			+		+	+		+
...що здійснює підвищення кваліфікації фахівців...			+		+	+		+

Джерело: укладено авторами за джерелами [2-4; 7; 28-30].

Законом України «Про вищу освіту» [13], кафедру визначено як базовий структурний підрозділ ВНЗ державної (комунальної) форми власності (його філій, інститутів, факультетів), що провадить освітню, методичну та/або наукову діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією) чи міжгалузеву групою спеціальностей, до складу якої входить не менше п'яти науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менш ніж три з них мають науковий ступінь або вчене (почесне) звання. Англomовні джерела дають таке визначення: «кафедра є підрозділом університету, присвяченим конкретній дисципліні» [8; 10]. Таке визначення характеризує структуру та особливості діяльності вищого навчального закладу в США.

Отже, аналізування наукових джерел [2-4; 6-7], надало підстави для з'я-

сування сутності поняття «кафедра» та його сучасного розуміння, а також виокремлення основних функцій і напрямів діяльності кафедри (навчальної, методичної, науково-дослідної, виховної, підготовки науково-педагогічних кадрів та підвищення кваліфікації фахівців), а також поняття – науково-педагогічної діяльності кафедри, яку ми розуміємо як діяльність викладачів та співробітників кафедри, спрямованої на забезпечення реалізації основних функцій та напрямів роботи кафедри. Детально, реалізація функцій кафедри наведена на Рис. 1. В аспекті управління, особливу увагу заслуговують дослідження Н. Савіної, яка [4] розглянула процес управління діяльністю кафедри з врахуванням трьох позицій:

- розгляд управління з точки зору процесів, що відбуваються всередині системи освіти;
- розгляд управління з позиції процесів включення системи освіти в зовнішнє середовище;
- розгляд управління з точки зору його здійснення всередині кафедри.

Н. Савіною встановлено, що кафедра є провідним структурним підрозділом установи освіти, оскільки об'єднує у своїй діяльності всі напрями функціонування і розвитку установи даного типу [4, с. 122]. Модель управління діяльністю кафедри запропонована Н. Савіною складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів:

1) мета управління діяльністю кафедри з розвитку інноваційних процесів – сприяння впровадженню інновацій у систему загальної освіти за допомогою розвитку інноваційних процесів у системі додаткової професійної освіти педагогів;

2) теоретико-методологічні основи управління діяльністю кафедри з розвитку інноваційних процесів;

3) організаційно-педагогічні умови ефективності управління діяльністю кафедри із розвитку інноваційних процесів;

4) технологія управління діяльністю кафедри з розвитку інноваційних процесів в системі додаткової професійної освіти педагогів (сукупність дій, операцій і процедур, засобів організації певних умов, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату і включають такі етапи: аналітико-пошуковий, організаційно-діяльнісний, оцінно-коректувальний);

5) результат управління діяльністю кафедри з розвитку інноваційних процесів – інноваційне перетворення системи додаткової професійної освіти педагогів і системи загальної освіти.

На другому етапі досліджували ефективність діяльності кафедри фінансів та банківської справи Відкритого Міжнародного університету розвитку людини «Україна». Ефективність управління діяльністю кафедри нами розуміється як комплексне поняття, що включає як мінімум три складові. Під економічною ефективністю діяльності кафедри нами розуміється ступінь використання ресурсів і засобів, які знаходяться у розпорядженні завідувача кафедри. Ефективність освітньої діяльності кафедри визначається якістю освіти за напрямком діяльності кафедри, яку можна визначити як відповідність компетентностей випускника вимогам державного освітнього стандарту та вимогам до конкретної посади. Окрім того, ефективність освітньої діяльності кафедри характеризується навчальними проектами, що розробляються та впроваджуються кафедрою в практику в ході: навчальної, методичної, наукової, організаційної та організаційно-виховної роботи. Соціальна ефективність діяльності досліджуваної кафедри характеризується наступними показниками:

- соціально-психологічним кліматом на кафедрі;

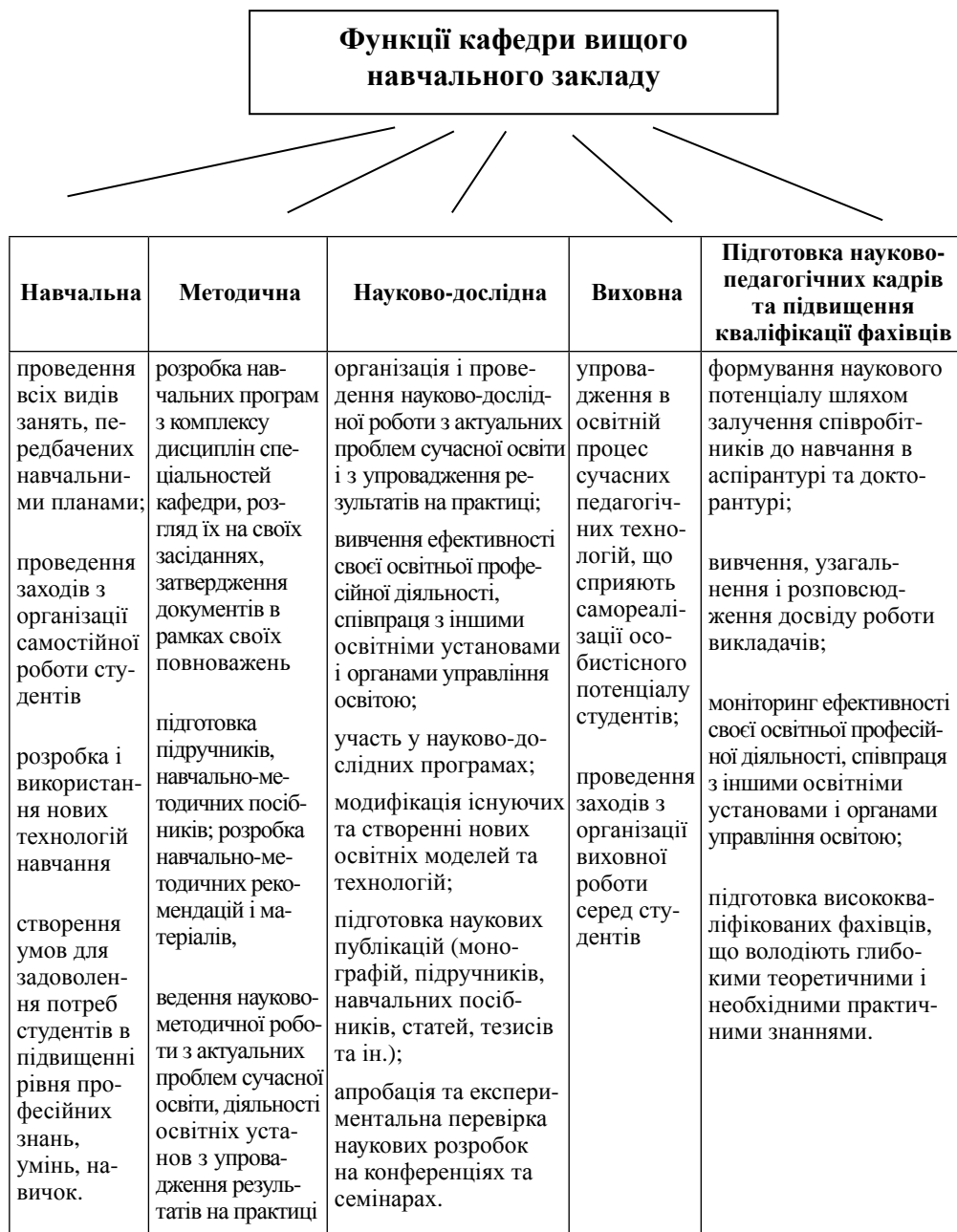

Рис. 1. Функції кафедри вищого навчального закладу

Джерело: укладено авторами за [16; 24; 73; 88].

- згуртованістю колективу, розвитком соціальної та трудової активності співробітників кафедри;
- розвитком особистості кожного члена кафедри;
- координацією різноманітних соціальних відносин;
- здатністю завідувача кафедри залучати та утримувати перспективних викладачів тощо.

При проведенні дослідження ефективності діяльності кафедри було отрима-

но наступні результати: ступінь використання ресурсів і засобів, які знаходяться у розпорядженні завідувача кафедри, тобто економічну ефективність та ефективність освітньої діяльності кафедри фінансів та банківської справи, було оцінено на 4 бали за 5-ти бальною системою. На кафедрі створено умови для покращення науково-дослідної роботи як викладачів, так і студентів, а саме: можливість користуватись комп'ютерами, підключеними до мережі Інтернет; відкритий доступ до бездротової мережі wi-fi; наявність та можливість використання наукових періодичних видань в бібліотеці. За результатами проведеного аналізу соціальної ефективності діяльності кафедри встановлено, що на кафедрі панує позитивний соціально-психологічний клімат та дружня атмосфера, колектив кафедри достатньо згуртований, завідувач кафедри проявляє розуміння, повагу та підтримку підлеглого персоналу та сам, зі свого боку, користується повагою. Серед позитивних тенденцій у діяльності кафедри можна назвати функціонування навчально-банківського центру, проходячи навчання у якому студенти отримують необхідні знання та навички практичного спрямування та здійснюється активне залучення студентів до науково-дослідної роботи.

Серед недоліків діяльності кафедри можна назвати: низьку забезпеченість мультимедійними засобами супроводу навчального процесу, що значно ускладнює донесення до студентів та засвоєння ними необхідного матеріалу; недосконалість та мінливість переліку існуючих баз проходження практик студентами; низький відсоток участі науково-педагогічних працівників кафедри у розробці інноваційних учбових програм та надання допомоги в працевлаштуванні випускників за спеціальністю кафедри; недостатній рівень впровадження та застосування персоналом кафедри нових форм, методів і технологій навчання; недостатній рівень підтримання зв'язків (надання консультацій, порад, обміну думками з приводу покращення якості освіти за спеціальністю кафедри) з випускниками, які проходили навчання за спеціальністю кафедри та колишніми аспірантами випускниками кафедри.

Для покращення ефективності роботи кафедри було запропоновано низку рекомендацій. Наше бачення їх реалізації було представлено у вигляді алгоритму (Рис. 2). Він є логічно впорядкованою системою заходів, які необхідно виконати на кожному із визначених етапів, задля досягнення бажаного стану функціонування кафедри. На корегуючому етапі пропонується вжити заходів стосовно усунення тих недоліків, які були виявлені нами під час проведення нашого дослідження, а саме:

- вжити заходів до впровадження та застосування персоналом кафедри нових форм, методів і технологій навчання;
- налагодити та підтримувати (з метою надання консультацій, порад, обміну думками з приводу покращення якості освіти за спеціальністю кафедри) тісні зв'язки з випускниками, які проходили навчання за спеціальністю кафедри та колишніми аспірантами – випускниками кафедри;
- налагодити зв'язки з якомога більшою кількістю роботодавців, з метою врахування якісних параметрів підготовки фахівців у відповідності до вимог ринку праці та забезпечення для студентів можливості подальшого працевлаштування;
- забезпечити участь якомога більшої кількості науково-педагогічних працівників кафедри у розробці інноваційних учбових програм та регулярно відвідування ними відкритих занять, семінарів, мастер-класів провідних науковців за напрямком діяльності кафедри.

На концептуально-розвиваючому етапі пропонується надання повної авто-

Рис. 2. Етапи вдосконалення процесів управління ефективністю функціонування кафедри

Джерело: укладено авторами.

номії кафедри у: виборі форм та методів проведення занять за дисциплінами, які викладаються на кафедрі; визначенні спеціалізацій по спеціальності кафедри; обранні тем наукових досліджень; організації методичної роботи; веденні проєктної роботи тощо; впровадженні рейтингової оцінки діяльності викладачів по показникам навчальної, методичної, наукової, організаційно-виховної роботи та стимулювання викладачів кафедри, які мають найвищі рейтинги; запровадження системи кураторства викладачів над студентами, що підвищить якість засвоєння студентами знань та можливість отримання додаткових консультацій з питань, які ними не були засвоєні з тих чи інших причин; запровадження на спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізації, наприклад таких, як: фінанси державних установ, фінанси комерційних структур, банківська справа, страхування тощо, що дасть можливість надати глибокі знання та якісно підготувати фахівців за конкретно обраними майбутніми випускниками сферами діяльності.

На етапі вдосконалення навчально-методичної роботи можна запропонувати наступні заходи, серед яких:

- створення науково-дослідних студентських гуртків та товариств з метою поглибленого вивчення новітніх технологій з ведення фінансового обліку, аналізу і аудиту, особливостей діяльності страхових компаній та банківських установ;
- створення електронної приймальної кафедри задля офіційного листування зі студентами та практикуючими фахівцями;
- використання комп'ютерних технологій при викладанні навчальних дисциплін, зокрема перехід на 100% мультимедійне супроводження всіх курсів навчального плану, які викладаються кафедрою;
- розробка заходів з реалізації навчання студентів за дистанційною формою;
- введення окремих спецкурсів з викладанням англійською мовою;
- найбільш активне і результативне залучення студентів до участі в конкурсах, олімпіадах;

- забезпечення регулярного проведення засідань дискусійного клубу студентів (щокварталу), на яких обговорюватимуться питання розвитку фінансів, банківської справи та страхування, результати індивідуальної науково-пошукової роботи студентів з дисциплін фахового спрямування;

- запровадження анкетування студентів з метою з'ясування зауважень і пропозицій стосовно оптимізації навчального процесу на кафедрі, зокрема, після проходження циклу з кожної дисципліни можна запропонувати проводити анкетування студентів щодо оцінки якості отриманих знань, практичних навичок, взаємин з викладачами та отримання пропозицій з приводу покращення навчального процесу на кафедрі;

- створення по кожній дисципліні, що читається на кафедрі, підручника, який відповідає змістові програми та вимогам викладача дисципліни;

- привнесення у лекції дискусійних елементів та інтерактивності, збільшення уваги до розгляду сучасних суспільно важливих тем;

На етапі вдосконалення наукової роботи та міжнародного наукового співробітництва, можна запропонувати наступні заходи:

- започаткування власного сайту кафедри з метою поширення наукових здобутків викладачів, аспірантів, студентів;

- запровадження проведення щорічної Міжнародної науково-практичної конференції за профілем кафедри;

- подальше відкриття та виконання науково-дослідних тем у межах робочого часу викладачів та аспірантів (здобувачів наукового ступеня) кафедри;

- налагодження співробітництва з українськими та зарубіжними ВНЗ і науково-дослідними установами з метою обміну досвідом наукової роботи, вивчення новітніх методик досліджень, обміну навчальними посібниками тощо;

- налагодження роботи з організації міжнародної співпраці, зокрема для вирішення питання стажування викладачів та аспірантів у споріднених ВНЗ близького і далекого зарубіжжя, сумісної роботи з пошуку грантів та їх виконання;

- запровадження проведення постійно діючого кафедрального науково-методичного семінару з залученням науковців з інших ВНЗ та наукових установ.

На профорієнтаційному етапі, можна запропонувати наступні заходи:

- активізація профорієнтаційної роботи, для чого пропонується постійно оновлювати презентаційні матеріали та відповідну сторінку сайту кафедри в соціальних мережах;

- постійно проводити цільові виїзди до навчальних закладів, які готують молодших спеціалістів (коледжі, технікуми);

- залучати школярів до наукових та виховних заходів кафедри;

- здійснювати впровадження новітніх форм інтеграції студентів та викладачів до світового освітнього процесу, зокрема організаційне забезпечення процесу підготовки студентів кафедри з отриманням двох дипломів – українського та європейського;

- сприяння працевлаштуванню випускників шляхом якісного підбору та розширення баз практики, а також забезпечення підтримання тісної співпраці з представниками міського та обласного фондів зайнятості;

- створення на сайті кафедри сторінки для інформації щодо працевлаштування.

На етапі вдосконалення матеріально-технічної бази, можна запропонувати

наступне, а саме: створення спеціалізованої аудиторії (лабораторії) для студентів спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування» з метою проведення роботи наукових гуртків, круглих столів і захисту результатів науково-пошукової роботи студентів.

Висновки

Кафедра є ключовим структурним підрозділом сучасного ВНЗ, що здійснює навчальну, методичну і науково-дослідну роботу з однієї або декількох споріднених дисциплін, виховну роботу серед студентів, а також підготовку науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації фахівців.

Ефективність діяльності кафедри відображає ступінь використання ресурсів і засобів, які знаходяться у розпорядженні завідувача кафедри. Основу процесу планування діяльності кафедри складають плани, що містять у собі мету та завдання, які, у свою чергу, визначають послідовність ресурсів та термінів виконання робіт, необхідних для досягнення поставленої мети.

Діяльність кафедри організована за п'ятьма основними функціональними блоками, а саме: управлінсько-функціональна робота, навчальна робота, методична робота, наукова робота, організаційно-виховна робота. В процесі дослідження встановлено, що ефективність діяльності кафедри включає три аспекти, серед яких: економічна (управлінсько-функціональна) ефективність, ефективність освітньої діяльності та соціальна ефективність.

У результаті проведеного дослідження управління ефективністю, нами були отримані наступні результати, такі як: ступінь використання ресурсів і засобів, які знаходяться у розпорядженні завідувача кафедри, тобто економічну ефективність та ефективність освітньої діяльності кафедри оцінено на прийнятному рівні. За результатами проведеного аналізу соціальної ефективності діяльності кафедри встановлено, що на кафедрі панує позитивний соціально-психологічний клімат та дружня атмосфера, колектив кафедри достатньо згуртований, завідувач кафедри проявляє розуміння, повагу та підтримку підлеглого персоналу та сам, зі свого боку, користується повагою. Тож, відповідно соціальну ефективність роботи кафедри можна вважати гарною. Серед позитивних тенденцій у діяльності кафедри можна назвати функціонування навчально-банківського центру, проходячи навчання у якому студенти отримують необхідні знання та навички практичного спрямування та активне залучення студентів до науково-дослідної роботи.

Серед недоліків, на які рекомендується звернути увагу завідувачу кафедри, можна назвати: низьку забезпеченість мультимедійними засобами супроводу навчального процесу (проекторами), що значно ускладнює донесення до студентів та засвоєння ними необхідного матеріалу; недосконалість та мінливість переліку існуючих баз проходження практик студентами; низький відсоток участі науково-педагогічних працівників кафедри у розробці інноваційних навчальних програм та надання допомоги в працевлаштуванні випускників за спеціальністю кафедри; недостатній рівень впровадження та застосування персоналом кафедри нових форм, методів і технологій навчання; недостатній рівень підтримання зв'язків (надання консультацій, порад, обміну думками з приводу покращення якості освіти за спеціальністю кафедри) з випускниками, які проходили навчання за спеціальністю кафедри та колишніми аспірантами випускниками кафедри

Задля покращення ефективності роботи кафедри запропоновано алгоритм вдосконалення процесів управління ефективністю функціонування кафедри з підготовки фахівців різних ступенів, який складається з наступних етапів: ко-

регуючого, профорієнтаційного, концептуально-розвиваючого, вдосконалення навчально-методичної роботи, вдосконалення наукової роботи та міжнародного співробітництва, а також складається з розвитку матеріально-технічної бази.

Література

1. Алькема В. Г. Формування науково-педагогічного складу випускних кафедр економічного профілю / В. Г. Алькема // Проблеми освіти : науковий збірник. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2013. – Випуск №77, Частина 1. – 256 с. – С. 125-130.
2. Горшенина Я. Л. Педагогическое сопровождение развития коммуникативной компетентности будущего учителя в деятельности кафедры педагогического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Горшенина Яна Львовна ; Омский гос. пед. ун-т. – Омск, 2013. – 250 с.
3. Резник С. Д. Управление кафедрой : учебник / С. Д. Резник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 635 с.
4. Савина Н. М. Управление деятельностью кафедры по развитию инновационных процессов в системе дополнительного профессионального образования педагогов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Савина Наталья Михайловна. – Белгород. гос. ун-т. – Белгород, 2015. – 222 с.
5. Система оценки деятельности кафедр университета / Ковалев В., Ледяев А., Миконы С., Якубчик П. – СПб. : Петербургский государственный университет путей сообщения, 2014. – 126 с.
6. Смагіна О. О. Критерії ефективності діяльності випускаючої університетської кафедри. – [Електронний ресурс] / О. О. Смагіна // Наук. вісн. Донбасу. – 2013. – №2 (22). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN22/13soovku.pdf>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 10.02.14.
7. Тевс Д. П. Информационно-педагогическая модель деятельности кафедры педагогического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Тевс Дина Петровна. – Барнаульский государственный педагогический университет. – Барнаул, 2016. – 160 с.
8. Sadlak J. The World-Class University and Ranking: Aiming Beyond Status / Jan Sadlak, Liu Nian Cai // UNESCO-CEPES, Shanghai Jiao Tong University. – Cluj University Press, 2015. – 379 p.
9. Vest C. Enabling Meta University / C. Vest // Educause Review. – 2006. – № 41 (3). – P. 18–30.
10. Wenger E. Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity / Etienne Wenger. – New York : Cambridge University, 2013. – 318 p.
11. Положення про державний вищий навчальний заклад № 1074 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-%D0%BF>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.
12. Положення про кафедру інформаційних технологій та систем Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://its.luguniv.edu.ua/kaf1_u/about_kaf/polnaf_its.htm. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.02.17.
13. Про вищу освіту : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 12.03.15.
14. Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України освіту [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 14.10.2014 №1006. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0628-08>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.
15. Про затвердження тимчасових вимог до педагогічних програмних засобів [Електронний ресурс] : указ МОН України від 15.05.2006 № 369. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS4253.html. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.
16. Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс] : указ Президента України від 17.04.02 № 347/2002. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.

17. Про Національну програму інформатизації [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.

18. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 12.03.17.

19. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.01.2015 р. № 1144-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.

20. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 12.03.17.

21. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки [Електронний ресурс] : Закон України від 09.01.2007 р. № 537–V. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.

22. Типове положення про кафедру Черкаського державного технологічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chdtu.edu.ua/normative/regulations/item/1607-tyrove-polozhennya-pro-fakultet-cherkaskoho-derzhavnoho-tehnolohichnoho-universytetu>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 20.03.17.

23. *Світлична Я. В.* Оцінка та забезпечення економічної результативності функціонування дорожньобудівельних підприємств : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук / Я. В. Світлична. – Х., 2016. – 16 с.

24. Системи підтримки дистанційного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.convdocs.org/docs/index-82016.html>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.03.17.

25. *Смагіна О. А.* Система обеспечения научно-педагогической деятельности кафедры университета средствами информационно-коммуникационных технологий / О. А. Смагіна // Социосфера : науч.-метод. и теор. журн. – 2014. – № 1. – С. 241–244.

26. *Смагіна О. О.* Аналіз результатів опитування викладачів та завідувачів кафедри щодо труднощів, з якими вони стикаються в діяльності кафедри університету / О. О. Смагіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта, 2013. – Вип. 41, ч. 5. – С. 257–267.

27. *Смагіна О. О.* Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності кафедри університету (аналіз результатів опитування викладачів та завідувачів кафедри) / О. О. Смагіна // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2013. – №18 (277) : Пед. науки. – С. 42–59.

28. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2, доп. і випр. – Рівне. : Волинські обереги, 2014. – 522 с.

29. *Падерин И. Д.* Научные и практические аспекты повышения экономической эффективности современного предприятия / И. Д. Падерин // Вісник Академії економічних наук України. – 2013. – №1. – С. 89–95.

30. Рейтинг ВУЗов України журналу «Деньги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.abiturient.in.ua/ru/rating/rating_dengi. – Загл. с екрана. – Дата обращения: 12.03.17.

31. *Иус Д. В.* Компьютерная поддержка инновационной педагогической деятельности кафедры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Иус Дмитрий Владимирович. – Кубан. гос. ун-т. – Краснодар, 2007. – 232 с.